

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียน หลังจากได้รับการสอน โดยวิธีการตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส

สมมุติฐานในการวิจัย

เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีการตามแนวความคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส จะมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 5-6 ปี จำนวน 24 คน ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดชนะสงคราม ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั้งหมด 8 แห่ง แบ่งตัวอย่างประชากรเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจัดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (Random Assignment)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอร์แรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A) ซึ่งอาร์ รังสินันท์ ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย แบบทดสอบนี้ใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ชุด คือ

กิจกรรมที่ 1 เป็นการวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นกระดาษสี่เหลี่ยมรูปไข่ โดยเน้นว่าให้วาดภาพที่แปลกและไม่เหมือนใคร

กิจกรรมที่ 2 เป็นการวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นลายเส้นต่าง ๆ จำนวน 10 รูป

กิจกรรมที่ 3 เป็นการวาดภาพจากเส้นคู่ขนานที่กำหนดให้ จำนวน 30 คู่ แต่ละกิจกรรมใช้เวลา 10 นาที

2.2 คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ผู้วิจัยได้แปลจากคู่มือสำหรับครูอนุบาล (The Circle of Love . A Manual For Kindergarten Teacher) ของ Avadhutlika Anandamitra AC และดัดแปลงเนื้อหาบ้างเล็กน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนนี้ ผู้วิจัยได้นำกิจกรรม 4 ประเภทมาประกอบการสอน เพื่อเป็นการสนองต่อการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในการพัฒนาจิตใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่

2.2.1 การเล่านิทาน เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจที่สำคัญของเด็กและพัฒนาความคิดคำนึงฝันและความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อม ๆ กัน

2.2.2 ศิลป ดนตรี เพื่อเป็นการพัฒนาสมองซีกขวาของเด็ก ให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นการพัฒนาจิตใจสำคัญ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสติปัญญา และความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

2.2.3 โยคะอาสนะ เพื่อพัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจทุกระดับของเด็กให้สมบูรณ์

2.2.4 สมาริ เพื่อพัฒนาจิตใจที่สำคัญ ซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และพัฒนาจิตใจให้ถึงระดับสูงสุด คือ การมีความรักไร้จำแนก

3. การดำเนินการทดลอง

3.1 ให้กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ก่อนทำการทดลอง แล้วนำคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนมาตรวจตามวิธีคิดที่กรมการฝึกหัดครูทำไว้สำหรับแบบทดสอบนี้

3.2 เริ่มกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยให้กลุ่มทดลองเรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส และกลุ่มควบคุมเรียนโดยกิจกรรมการเรียนรู้การสอนปกติของทางศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ตั้งแต่วันที่ 3 - 31 มกราคม 2532 ทุกวันเว้นวันพระและวันอาทิตย์ รวมระยะเวลาทำการทดลอง 21 วัน

3.3 เมื่อครบกำหนดการทดลอง ให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ชุดเดิมอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาตรวจให้คะแนนด้วยวิธีเดียวกันกับการทดสอบครั้งแรกและนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS-X ของสถาบันคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส มีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นทั้งทางด้านความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดละออ
2. นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ทั้งด้านความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดละออ สูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มที่เรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส และกลุ่มที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนการสอนปกติของเด็กก่อนเกณฑ์ต่างก็มีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นทั้งสองกลุ่ม แต่นักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส จะมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ทั้งองค์ประกอบด้านความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดละออสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ซึ่งเป็นเพราะการสอนโดยวิธีการตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้น ได้มีการจัดสภาพการเรียนการสอนโดยมีจุดประสงค์ให้เด็กเล็ก ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกายและจิตใจในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลให้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้รับการพัฒนาด้วย เนื่องจากจิตเหนือสำนึกระดับแรก ซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างถูกต้อง

วิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส ที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาและเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จะใช้วิธีการ 4 ประการ ซึ่งแต่ละวิธีนี้จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาร่างกายและจิตใจระดับต่าง ๆ ได้แตกต่างกันออกไป ทำให้ความคิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการวิจัยนี้ได้พัฒนาสูงขึ้นด้วย ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงวิธีการแต่ละแบบที่ส่งผลถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียนในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. การเล่านิทาน การเล่านิทานเป็นวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความคิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่เด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี ครูผู้สอนที่จะสอนตามวิธีการของแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเล่านิทานได้เป็นอย่างดี วิธีการเล่านิทานและการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ นั้น ถ้าผู้สอนสามารถถ่ายทอดได้ตรงใจและดึงดูดใจได้มากเท่าใด เด็ก ๆ ก็จะจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในจิตใต้สำนึกได้ง่ายขึ้นเท่านั้นและยังทำให้ความคิดคำนึงฝัน ความคิดจินตนาการของเด็กไหลลื่นไปตามเนื้อเรื่องอันน่าติดตามของบทนิทาน ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไปพร้อมกัน และนอกจาก

นี้เป็นการเล่านิทานยังช่วยพัฒนาจิตใจเด็กให้เข้มงวดและมีความมั่นคงอีกด้วย (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530 : 49)

แนวคิดแบบนี้ไอฮิวแมนนิสที่ นอกจากเด็กจะได้ฟังนิทานแล้ว ยังจะให้เด็กได้นำนิทานเหล่านั้นมาแสดงเป็นละครอีกด้วย วิธีการนี้จะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นอย่างดี การที่เด็กได้นำความคิดจินตนาการความคิดคำนึงฝันของเขา ซึ่งเป็นการทำงานของสมองซีกขวา แล้วมาแสดงออกในรูปของความเป็นจริง โดยแสดงออกเป็นละครนั้น จะทำให้สมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาได้รับการพัฒนาไปอย่างควบคู่กัน และจากการที่เด็กได้แสดงเป็นตัวละครจากนิทานเรื่องต่าง ๆ ที่มีเนื้อเรื่องที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ดี จริยธรรม ความรัก ความดี ฯลฯ เหล่านี้ จะช่วยให้เด็ก ได้พัฒนาบุคลิกภาพไปในตัวด้วย (Av. Ananda Mitra Ac 1987 : 7)

2. โยคะอาสนะ เป็นการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งการบริหารร่างกายแบบโยคะอาสนะเป็นการบริหารร่างกายที่สมบูรณ์แบบ โดยจะบริหารทั้งอวัยวะภายนอก เช่น กล้ามเนื้อต่าง ๆ คอ แขน ขา ฯลฯ และอวัยวะภายใน เช่น หัวใจ ปอด ตับ ต่อมไร้ท่อ ฯลฯ โดยเฉพาะการบริหารต่อมไร้ท่อนั้น จะช่วยให้ต่อมไร้ท่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมการหลั่งฮอร์โมนให้ทำงานได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อจิตใจของคนเรา วิธีการสอนโยคะอาสนะสำหรับเด็ก ตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส จะสอนให้เด็กทำอาสนะในท่าต่าง ๆ เช่น ท่ากระต่ายป่า ท่างูเห่า ท่าดอกบัว ท่าสิงโต เป็นต้น ซึ่งเด็ก ๆ มักจะชอบ สนุกสนานและสามารถทำอาสนะได้เป็นอย่างดี การที่ให้เด็กได้สัมผัสตัวเองว่าเป็นตัวสัตว์ชนิดต่าง ๆ และทำเสียงของสัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้นประกอบด้วย จะทำให้เด็กได้ฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อมกับการบริหารร่างกาย การทำอาสนะจะช่วยรักษาความยืดหยุ่นคล่องตัวตามธรรมชาติของร่างกายและทำให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาจิตใจต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นการระบายพลังงานที่มีอยู่เหลือเฟือสำหรับเด็กที่ซนมากอีกด้วย

3. การทำสมาธิ การทำสมาธิสำหรับเด็ก ๆ ตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสจะให้เด็ก ๆ ได้ทำเป็นประจำทุกวันในตอนเช้าก่อนที่จะเริ่มบทเรียนต่าง ๆ ครูจะเป็นผู้ชักจูงเด็กให้ทำสมาธิ โดยเริ่มต้นจากการร้องเพลงและเต้นรำ ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ มีความรู้สึกสนุกสนานสบายใจและยังเป็นการปล่อยพลังงานส่วนเกินในตัวเด็กเสียก่อน การทำสมาธิตามแนวคิดนี้จะมีพื้นฐานมาจากความเชื่อว่า เราคิดอย่างไรเราก็เป็นเช่นนั้น (As You Think , So You Become) ครูจะพยายามชักจูงให้เด็กตระหนักถึงความรักที่มีอยู่ในใจของเด็กทุกคน ความรักที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล ความรู้สึกที่มีความรักอยู่ในใจและมีความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่างจะทำให้เด็กมีความรู้สึก อ่อนน้อม ปลอดภัย สบายใจและเกิดการผ่อนคลาย ซึ่งในขณะที่จิตใจผ่อนคลายหรือสบายนั้น จิตใจของคนเราจะไม่ทำงานภายใต้อำนาจของจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก แต่จะ

ทำงานภายใต้จิตใจระดับเหนือขึ้นไปที่เรียกว่า จิตเหนือสำนึก ซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ผู้ที่รู้จักผ่อนคลายจิตใจของตนเองจึงมักเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530:37) ซึ่งสอดคล้องกับที่ คาร์ล โรเจอร์ (อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2528:75) กล่าวไว้ว่า สถานการณ์ที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้แก่สถานการณ์ที่สร้างให้เด็กรู้สึกมีความปลอดภัยทางจิตใจถ้าทุก ๆ คนรอบ ๆ ตัวเด็กมีความรัก ความเข้าใจ ยอมรับในความคิดของเด็ก บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กรู้สึก อบอุ่น ไม่เหงา ปลอดภัยและยอมรับตัวเอง ซึ่งจะทำให้เด็กกล้าแสดงออกถึงสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างสรรค์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ด้วย

4. ศิลป ดนตรี การศึกษาตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส นอกจากจะต้องการให้เด็กได้พัฒนาร่างกายและสติปัญญาแล้ว ยังเน้นการพัฒนาจิตใจส่วนลึกของเด็กที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านความคิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วย การฝึกให้เด็กได้ทำงานเกี่ยวกับศิลป การฝีมือ รวมทั้งการร้องเพลง การใช้ท่าทางต่าง ๆ ประกอบเพลง จะช่วยให้สมองซีกขวาซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับความคิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์การหยั่งรู้เอง ได้พัฒนามากยิ่งขึ้น ในเด็กเล็ก ๆ นั้น สมองซีกซ้ายที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความจำ การใช้เหตุผล ฯลฯ จะมีการพัฒนาช้ากว่าสมองซีกขวา แต่จากการวิจัยที่เกี่ยวกับการหยั่งรู้ของเด็ก (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530 : 66) นักวิทยาศาสตร์ได้พบว่า การหยั่งรู้เองของเด็กจะมีอยู่แล้วในธรรมชาติและจะพัฒนาสูงสุดเมื่ออายุ 4 ปี แต่เมื่อเด็กอายุใกล้ 8 ปี ความหยั่งรู้เองของเด็กนี้จะค่อยจางหายไป ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการที่เด็กต้องใช้สมองซีกซ้ายมากกว่าก่อนวัยอันสมควรมากเกินไป และสมองซีกขวาไม่ได้พัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้น กิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปและดนตรีจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาอย่างถูกต้องตามวัยสมควร เพื่อที่จะช่วยรักษาดัชนีภาพทางด้านความคิดสร้างสรรค์และการหยั่งรู้เองให้คงอยู่กับตัวเด็กตลอดไป

ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ กิจกรรมทางศิลปะที่จัดขึ้นแต่ละครั้งจะสัมพันธ์กับเนื้อหาแต่ละวิชาที่สอน เช่น ในขณะที่สอนเกี่ยวกับเรื่องดวงดาว กิจกรรมทางศิลปะก็จะให้เด็กวาดรูปดวงดาวต่าง ๆ ในห้องผ้าที่มีดสนิท เพื่อให้เด็กได้นำจินตนาการต่าง ๆ ที่เด็กมีอยู่ในขณะที่เรียนเรื่องดวงดาว มาแสดงออกเป็นรูปธรรมโดยการวาดภาพ ระบายสีเป็นดาวต่าง ๆ ตามความคิดของตนเอง เป็นต้น ครูควรจะทำตัวอย่างให้เด็กได้ดูและเลียนแบบ งานที่เด็ก ๆ ทำไว้แต่ละชิ้น ควรจะได้นำมาแขวนโชว์ไว้ภายในห้อง และควรให้โอกาสเด็กทุกคนได้แสดงผลงานของเขาโดยไม่เจาะจงเลือกเฉพาะงานชิ้นที่ดีที่สุดเท่านั้น เมื่อเด็กได้ทำงานศิลปะชิ้นใหม่ งานชิ้นเก่าจะนำมาเก็บไว้ในแฟ้มศิลปะประจำตัวของแต่ละคน แฟ้มนี้จะให้เด็กได้นำกลับบ้านเพื่อให้ผู้ปกครอง ให้ดูเป็นระยะ ๆ ซึ่งทั้งเด็กและผู้ปกครองก็จะภาคภูมิใจในผลงานของเด็กมาก

การที่ให้เด็กได้มีโอกาสแสดงผลงานของตนเองภายในห้องเรียนและนำกลับมาให้บิดามารดาชื่นชมกับผลงานที่เด็กทำจะทำให้เด็กมีความภาคภูมิใจ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และจะเป็นผลให้เด็กกล้าที่จะคิด กล้าที่จะแสดงออก และมีกำลังใจที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ต่อไป

สำหรับกิจกรรมทางด้านดนตรีนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นไปทางการร้องเพลงและการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นส่วนประกอบในการทำจังหวะ เช่น การตบมือ ย่ำเท้า และการใช้ท่าทางต่าง ๆ การสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสติก กิจกรรมการร้องเพลง และการประกอบท่าทางต่าง ๆ มักจะผสมผสานเข้าไปอยู่ในกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย เช่น การเล่านิทาน การเล่นเกมส์ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาตามแนวคิดนี้ยังฝึกให้เด็กรู้จักการใช้นิ้วมืออย่างแคล่วคล่อง โดยให้เด็กรู้จักลีลาการทำท่าประกอบเพลงโดยใช้นิ้วมือแสดงถึงความหมายต่าง ๆ ซึ่งได้มีการค้นพบว่า (เกียรตวิธรรม อมาตยกุล 2530 : 11) การเคลื่อนไหวอย่างว่องไวของนิ้วมือจะมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมากกับการพูดจาชัดถ้อยชัดคำและความคิดอันฉับไวของเด็ก และการที่เด็กได้ใช้นิ้วมือแสดงถึงความหมายต่าง ๆ นั้น ก็ยังเป็นการช่วยให้เด็กได้ใช้จินตนาการของเด็กได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

การสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสติก จะสอนโดยการให้เด็กเห็นถึงความสัมพันธ์ของทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล และในแต่ละเรื่องทีสอนนั้นจะผสมผสานกิจกรรมจากวิธีการสอนทั้ง 4 วิธีเข้าด้วยกัน ซึ่งเด็ก ๆ จะไม่เพียงแต่เรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ โดยจิตสำนึกอย่างเดียวเท่านั้น แต่พวกเขาจะได้เรียนโดยการใช้ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จินตนาการไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกันนี้ จะช่วยเสริมสร้างความสมดุลย์ระหว่างการใช้อวัยวะเคลื่อนไหวต่าง ๆ กับสติปัญญา การสร้างสรรค์งานทางศิลปะกับการคิดจินตนาการจากเนื้อหาวิชาเรื่องเดียวกันนั่นเอง นอกจากนี้ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศต่าง ๆ ในห้องเรียนก็มีผลต่างมากต่อจิตใจและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก บรรยากาศของความรัก ความสนุกสนาน เป็นกันเอง ความเห็นอกเห็นใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครูและเด็ก จะมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาให้เด็กเป็นคนที่มีจิตใจมั่นคงและมีความสุข

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียนนั้น สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นและพัฒนาให้สูงขึ้นได้ดังที่ ทอร์แรนซ์ (Torrance อ้างถึงนายชาทญูรงค์ พรุ่งโรจน์ 2530 : 22) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาด้วยการสอน ฝึกฝน และฝึกการปฏิบัติที่ถูกต้องและเสนอแนะไว้ว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ควรส่งเสริมตั้งแต่เยาว์วัยโดยเฉพาะในช่วงก่อนวัยเรียนหรือช่วง 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ แม้จะทำการทดลองเป็นระยะเวลาสั้น แต่ด้วยวิธีการที่เหมาะสมก็ทำให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้มีการนำเอาวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส ไปทดลองใช้กับเด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มอื่น ๆ บ้าง เช่น เด็กที่เรียนในโรงเรียนอนุบาลทั่วไป หรือ เด็กที่เรียนในระดับเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น

2. การทดลองในการทำวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาไม่นานนัก จึงควรมีการทำวิจัยที่ใช้เวลาในการทดลองแตกต่างกันไปจากนี้ เช่น อาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น หรืออาจจะใช้ระยะเวลาที่น้อยกว่านี้ เพื่อดูผลของการทดลองว่าจะเป็นเช่นไร

3. ผู้ที่ต้องการจะทำการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส ควรจะได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดนี้อย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ เพื่อที่จะให้ผลของการวิจัยเป็นที่น่าเชื่อถือได้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอน เด็กก่อนวัยเรียน

ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ทั้งรูปแบบของการศึกษาในระบบและการศึกษาอกระบบ ควรจะได้มีการพิจารณาเอาวิธีการศึกษา ตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสไปเผยแพร่และนำไปใช้ในการเรียนการสอนเด็กก่อนวัยเรียน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้สอนนั้น จะทำให้เด็ก ๆ สนุกสนานและพึงพอใจที่จะได้ศึกษาหาความรู้ และนอกจากนี้ยังจะช่วยพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กให้พัฒนาได้อย่างถูกต้อง เพื่อที่เด็กจะได้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นคนโดยสมบูรณ์คือ มีร่างกายแข็งแรง มีสติปัญญาหลักแหลม เฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ เปรียบพร้อมด้วยคุณธรรม ความรัก ความเมตตากรุณา และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อความสันติสุขของสิ่งมีชีวิตทั้งมวล